

**ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
ПРИРОДНИЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ ПОЛТАВСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Смоляр Н. О., Ханнанова О.Р. (м. Полтава, Україна)

Краєзнавство належить до нового типу міждисциплінарного знання, що складається у сучасній науці, і включає географічні, історичні, економічні, демографічні, біографічні, фольклорні, літературознавчі, соціологічні, екологічні, музеєзнавчі, бібліографічні аспекти, об'єднуючим компонентом яких є те, що всі вони стосуються однієї конкретної місцевості. Взаємодія у краєзнавчій роботі різних видів людського знання і діяльності сприяє поступовому формуванню науково-теоретичного ядра краєзнавства у тісному зв'язку із загальнокультурною просвітницькою роботою. До напрямів такої роботи відносять збереження матеріальних та природних пам'яток, збір аудіо- та відеоспогадів, укладання родоводів, ведення календарів природи, літопису природи тощо. Активним учасником цієї роботи повинна бути студентська молодь.

На природничому факультеті Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (далі – ПНПУ) елементи краєзнавчої роботи зі студентами мають здебільшого еколого-просвітницький та природоохоронний характер. Така робота здійснюється згідно Довгострокової програми реалізації заходів безперервної екологічної освіти й виховання у ПНПУ. Мета еколого-краєзнавчої діяльності полягає у формуванні екологічного світогляду студентів на базі знань про історію рідного краю, природу та її ресурси, ментальні особливості відношення до природи місцевого населення, народних традицій та промислів тощо.

Різні форми роботи зі студентами включають освоєння навчальних дисциплін, практичну підготовку у вигляді екскурсійної діяльності, підготовку періодичних природоохоронних видань, публікації краєзнавчого та еколого-просвітницького характеру. Вчителі біології обов'язково повинні знати ландшафтні комплекси, об'єкти рослинного і тваринного світу свого регіону.

На факультеті також здійснюється підготовка студентів напряму підготовки «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування». Діяльність еколога обов'язково включає краєзнавчі аспекти, адже передбачає виявлення, дослідження та попередження екологічних проблем регіону.

Елементи краєзнавчого напряму враховані при забезпеченні дисциплін навчального плану підготовки студентів біологів (зоологія безхребетних тварин, зоологія хребетних тварин, ботаніка (систематика рослин), геологія, природознавство, промислові тварини і заповідна справа, ґрунтознавство, методика навчання біології, методика викладання екології, проблеми сучасної біології, сучасне фермерське господарство, історія розвитку біологічної науки в Україні) та екологів (заповідна справа, ландшафтна екологія, рекреаційні ресурси і курортологія, соціальна екологія, природознавство). Наведені навчальні дисципліни включають вивчення явищ та об'єктів у регіональному аспекті.

Значне місце відведено краєзнавчій роботі при підготовці студентів екологів, біологів та хіміків у практичній діяльності під час виробничих, навчальних практик (загально-екологічної, ландшафтно-екологічної, навчальної із біології та навчальної з екології), проведенні міських, обласних, регіональних екологічних заходів та акцій, виконанні курсових та кваліфікаційних робіт, розробці екологічних проектів та організації їх наукової діяльності.

Із метою відпрацювання питань із ботаніки, зоології, екології рослин і тварин, проблем збереження біорізноманітності, заповідної справи, охорони навколишнього середовища, нормування антропогенного навантаження на природні екосистеми та ін. для студентів передбачена організація візних екскурсій до природно-заповідних територій Полтавської області (регіональні

ландшафтні парки «Нижньоворсклянський», «Диканський», «Кременчуцькі плавні», ботанічний заказник «Драбинівка», Устимівський дендропарк та ін., під час яких вивчається флора, фауна та природні комплекси рідного краю. Цю роботу підтримали й розвивають нині у методичному, науковому відношенні Смоляр Н.О., Гапон С.В., Орлова Л.Д., Беседіна І.С., Шкура Т.В.

У навчальних аудиторіях факультету розміщені стенди з еколого-краєзнавчою, еколого-природоохоронною інформацією, геолого-мінералогічна, фауністична і флористична колекції, що мають пізнавальне краєзнавче значення та допомагають студентам опановувати навчальний матеріал.

Краєзнавчий напрям наукової роботи кафедри екології та охорони довкілля базується на пріоритетах полтавського регіону у галузі збереження біорізноманітності, розвитку заповідної справи, екологічного просвітництва, а саме: дослідження біорізноманітності Лівобережного Придніпров'я; наукова діяльність на території РЛП «Нижньоворсклянський»; ведення Червоної книги Полтавщини; дослідження мікrobiоти регіону та дендрофлори парків Полтавської області; оптимізація природно-заповідної регіональної екомережі; інвентаризація та оцінка біологічної та ландшафтної різноманітності існуючих та перспективних природно-заповідних об'єктів; ведення кадастру об'єктів та територій природно-заповідного фонду Полтавської області; розвиток екологічного туризму в полтавському регіоні; дослідження валеологічних аспектів довкілля; розробка сучасних ефективних підходів до провадження екологічної освіти й виховання. До всіх цих заходів долучаються студенти, які формуються як науковці, природодослідники, природоохоронці та природолюби. Результати їх діяльності стають основою підготовки курсових, дипломних та магістерських кваліфікаційних робіт, публікацій, у тому числі і краєзнавчого напрямку.

Викладачі (Смоляр О.М., Смоляр Н.О., Беседіна І.С., Слюсар М.В., Гапон С.В., Шкура Т.В., Грицай І.А.) щороку проводять дослідження біорізноманітності в різних районах Полтавської області щодо розбудови природно-заповідної мережі. За їх участю із 2001 р. об'ґрунтовано створення близько 70 об'єктів, у тому числі й загальнодержавного значення та регіональних ландшафтних парків – «Нижньоворсклянського», «Гадяцького».

Гідрофауну безхребетних тварин прісних водойм Полтавщини досліджують викладачі кафедри біології та основ здоров'я людини Закалюжний В.М., Слюсар М.В., Паляниця О.В. та Коваль А.А.

Ці та інші актуальні проблеми сучасної науки у краєзнавчому аспекті висвітлюються викладачами у періодичному фаховому виданні – «Збірнику наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка» (серія «Екологія. Біологічні науки»), збірниках матеріалів конференцій та семінарів (Міжнародної науково-практичної конференції «Методика викладання природничих дисциплін у вищій та середній школі» Каришинські читання, Всеукраїнського науково-практичного семінару «Навколишнє середовище і здоров'я людини», Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України»; Міжнародної науково-практичної конференції «Біорізноманіття: теорія, практика та методичні аспекти вивчення у загальноосвітній та вищій школі» та ряду інших, які є традиційними.

На факультеті функціонують навчальні музеї «Еволюційної зоології», «Палеозоології хребетних тварин», «Загальної та регіональної геології», навчальний тераріум, де під час екскурсій студенти мають змогу ознайомитися із представниками тваринного світу Полтавщини та регіональними геологічними об'єктами. Оригінальні краєзнавчі елементи вносить виставкова діяльність: створюються виставки фотоматеріалів та стінгазет за відповідними рубриками, квіткових композицій, наукової, природоохоронної та методичної літератури (наприклад, «В об'єктиві – природа», «Зупинись і здивуйсь», «Створені для життя», «Знайомі незнайомці», «Збережи, де стоїш, де живеш...», «Вісті з лісу»

та ін.).

Із пізнавально-краєзнавчою метою для студентів організуються екскурсії до Полтавського краєзнавчого музею, музею «Поле Полтавської битви», музею-заповідника А.С. Макаренка, музею В.Г. Короленка, галереї мистецтв імені Ярошенка та ін.

Результати узагальнення досвіду організації і забезпечення еколого-краєзнавчої роботи зі студентами дозволяють констатувати, що для здійснення ефективної краєзнавчої роботи необхідно керуватися: способами активізації студентів у цій роботі; можливостями застосування педагогічних технологій, групових методів та індивідуальних форм навчання й виховання; існуючими технологіями та моделювання наукового еколого-краєзнавчого дослідження; можливостями для формування дослідницьких вмій студентів; установкою на кінцевий результат залучення їх до краєзнавчої роботи – цілеспрямований розвиток особистості кожного.

Особливостями інноваційних технологій використання екологічного краєзнавства у навчально-виховному процесі є те, що змінюється роль викладача, як керівника освітнього процесу (студент сам стає керівником еколого-краєзнавчого пошуку), перевага надається дослідницьким комунікативно-діалогічним та моделюючим формам роботи. Основою такої діяльності є не стільки засвоєння певної суми знань, а розвиток особистості та опанування продуктивними способами діяльності (максимально використовується особистий досвід студента, розвивається його творче мислення, зростає внутрішня мотивація отримання нових знань та навичок, визнається існування «білих плям» та «відкритих проблем», домінує позитивне висвітлення матеріалу).

Краєзнавство передбачає наступність, логічну взаємопов'язаність і взаємодоповнюваність минулого рідного краю, сьогодення і майбутнього. У цьому контексті залучення студентів до вивчення історії рідного краю, реалізації і виконання конкретних еколого-краєзнавчих заходів на сучасному етапі можна досягти за інтегрованого підходу, одним із аспектів якого є організація практичної наукової природоохоронної діяльності, що сприяє вихованню молоді творчої, із активною життєвою позицією, лідерськими якостями.

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК ЛАНКА НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Шепенюк І.М. (м. Чернівці, Україна)

В наш час у всіх розвинутих країнах світу на рівні державної політики досягнуто усвідомлення того, що знання є основою розвитку суспільства, а необхідною умовою соціально-економічного прогресу у ХХІ ст. є трансформація людства у суспільство "пожиттєвого навчання".

Стає зрозумілим, що необхідно переосмислити всю освітню діяльність, жодні рівні і форми якої, включаючи вищу освіту, не можуть більше вважатись по-справжньому кінцевими. Тому суттєві зміни, яких потребує галузь освіти, повинні йти по шляху їх становлення в якості неперервної освіти для всіх чи освіти протягом всього життя. Суттєвими характеристиками системи неперервної освіти в цілому є гнучкість, різноманітність, доступність у часі і просторі.

ХХІ ст. є свідком двох видів розвитку, трансформації або змін. Перший вид – це науковий, технологічний і фізичний розвиток. Другий – соціальні, культурні і духовні зміни. Темп цих обох трансформацій нерівний, вони розвиваються з різною швидкістю. Майже завжди технологічний розвиток випереджає соціальні зміни. Ця розбіжність створює деяку прірву, яка з часом збільшується. Освіта дорослих є одним із найбільш ефективних інструментів, що дозволяє навчити людей тому, як збудувати мости через цю прірву і як підготуватися до вирішення майбутніх проблем. [1, 6] Це твердження є дуже актуаль-